

dat mensen leert zichzelf eventuele anderen in het privé-sfeer te verzorgen. Dit gedeelte van de huishoudkunde betreft juist de onbetaalde huishoudelijke arbeid. De betaalde huishoudelijke arbeid, waar de huishoudkunde als beroepsgericht vak, het tweede graads gebied, zich mee bezig houdt, hebben we hier buiten beschouwing gelaten.

2. *Huishoudelijke arbeid is wel degelijk conjunctuurgevoelig. Wanneer er meer geld beschikbaar is, kan huishoudelijke arbeid door apparaten of uitbesteding overgenomen worden: is er minder geld, dan wordt er meer arbeid verricht.*

3. *Een juridisch andere konstruktie verandert nog niets aan de situatie, dat vrouwen zelden bewust voor het huisvrouwerschap kiezen en mannen er weinig bedreven in zijn. Vermoedelijk kleven er dezelfde bezwaren aan als aan huishoudloon: vrouwen worden erdoor vastgepind. Je zou dan tegen ze kunnen zeggen: 'je moet niet moeilijk doen; je wordt er toch voor betaald?' Wij denken, dat de verzorging in de privé-sfeer een gezamenlijke verantwoordelijkheid moet zijn van alle samenwonenden en dat daar meer voor nodig is dan een wetswijziging.*

Informatie

Vrouwen wonen; vrouwen bouwen?

Op 8 oktober 1982 organiseerde de Vereniging van Vrouwen met Academische Opleiding (VVAO) in Delft de studiedag *Vrouwen bouwen, vrouwen wonen*. Wel 500 vrouwen hebben van de gelegenheid, die deze studiedag bood, gebruik gemaakt om elkaar te ontmoeten, en wellicht ook – op het terrein van bouwen en wonen – tot elkaar te komen.

Het ochtendprogramma bood enkele inleidingen en de officiële opening van de tentoonstelling 'Women in American Architecture'; na een royale middag-pauze waarin men ook een informatiemarkt kon bezoeken zou er gediscussieerd worden. Daarop was iedereen middels een goed verzorgd pakket met informatiemateriaal al voorbereid.

Voor wie nog niet zo goed was ingevoerd in (bepaalde aspecten van) wat men de problematiek van de positie van de vrouw bij het totstandkomen en gebruiken van woning en woonomgeving zou kunnen noemen, volgden thans enkele leerzame uren. De geschiedenis van het wonen in de steden de afgelopen eeuw kwam aan bod (Marijke van Schendelen, Universiteit van Amsterdam); de manier waarop, technisch en procedureel gezien, plannen voor woning en woonomgeving tot stand komen en wie daar allemaal bij betrokken zijn (Luzia Hartsuyker, architect en Anita Petersen, vroeger stedenbouwkundige); een woonekologische benadering (Hanke van Dam, Landbouwhogeschool) en tenslotte persoonlijke ervaringen over het werken met vrouwen in de stadsvernieuwing (Cora Nauta, gemeente Rotterdam). Dat de inleiders op deze dag zo veel mogelijk accenten legden, als de positie van de vrouw in het geding was – of de macht van mannen te groot – is op een

studiedag als deze begrijpelijk. Met duidelijkheid is immers iedereen het meest gediend. En de discussie is er dan weer om eventueel extreme standpunten te nuanceren.

Eén ding bleek uit de inleidingen duidelijk: er heerst ontevredenheid met de bestaande situatie op het gebied van bouwen en wonen, en die is op zijn minst gedeeltelijk terecht. En, wat het vrouwelijke element betreft: vrouwen hebben nog steeds niet veel invloed, omdat de vakvrouwen nog te gering in aantal zijn en de inspraak door (met name) vrouwen nog niet voldoende op gang gekomen is. En daar doet de huidige economische situatie geen goed aan. Daar doorheen loopt de kwestie van de emancipatie (van de vrouw), die volgens sommigen (of velen?) met zich meebrengt dat de hele samenleving zal veranderen. Een echt gemanicpeerde vrouw kan in hun visie haast niet anders dan alleen wonen of in een andere samenlevingsvorm (dan het gezin), en is zonder meer economisch onafhankelijk. Dit heeft zijn gevolgen voor de indeling van woning en woonomgeving, voor de aard van de voorzieningen in de buurt, enz.

Volgens anderen loopt het allemaal zo'n vaart niet. Zij maken zich er vooral zorgen over dat veel woon-deskundigheid verloren gaat, als vrouwen hun stem niet laten horen. Emancipatie is ook in de bestaande situatie mogelijk, vinden zij.

De eerste opvatting klonk in alle inleidingen door. Hanke van Dam was daarin nog het meest gematigd. Opvallend was dat zij als enige aandacht had voor 'zorg' en huishoudelijke arbeid. Deze moet volgens haar meer worden gewaardeerd.

De tweede opvatting is waarschijnlijk die van de z.g. traditionele vrouwen (organisaties) zoals de Huisvrouwen en vele Vrouwen Adviescommissies voor de Woningbouw (VAC's). En vele van deze vrouwen waren, zoals eerder gezegd, aanwezig.

De kloof tussen die twee opvattingen – 'tussenvormen' lijken hier nauwelijks een rol te spelen – zou

het weleens moeilijk kunnen maken van gedachten te wisselen. En dat bleek inderdaad het geval tijdens de discussie. Een zondebok bleek gemakkelijk te vinden in de vorm van de VAC-vrouwen. Deze zouden echte emancipatie tegenhouden door, binnen het bestaande systeem, te adviseren over kleinigheden als keukens en fonteintjes. De VAC's hebben tot nu toe inderdaad overwegend geadviseerd vanuit een *huisvrouwenrol*; wellicht zien velen de emancipatie uit de progressieve hoek helemaal niet zitten, hebben sommige VAC's er daarom nooit voor gepleit eens anders te gaan bouwen. Maar een feit blijft toch dat een goede keuken een goede keuken is, zoals een VAC-vrouw zich verdedigde, of hij nu door een vrouw of door een man wordt gebruikt. Een zinloze discussie, die zeker niet bedoeld was door de inleiders die, vooral in het kader van de geschiedenis, de VAC's noemden. Naar aanleiding van deze discussie merkte Hanke van Dam nog op dat bepaalde details in woningen niet vergeten mogen worden: 'Als zelfs vrouwen zich al generen voor details, dan gebeurt er nooit wat.'

Toen de VAC's eindelijk 'afgevoerd' waren, kon de 'echte' discussie beginnen. Althans, discussie?

De inleiders reageerden op vragen uit de zaal, hun stellingen werden nauwelijks gebruikt. Iedereen benadrukte nog eens haar eigen standpunten of twijfels. Om een meisje dat beweerde dat je best zonder regels en procedures kon: 'Je begint gewoon...' werd maar wat gelachen. Wellicht had de discussie over vrouwen bouwen - vrouwen wonen beter in groepjes gevoerd kunnen worden, opperde iemand.

Verder vroeg iemand uit de zaal zich af, hoe het er allemaal uit zou gaan zien als vrouwen eenmaal écht de macht zouden hebben. Maar daarop kwam natuurlijk geen antwoord.

Voorlopig is men het in ieder geval nog niet eens. Zo veel vrouwen, zo veel zinnen. Mij spreken de 'samenvattende' woorden van Hanke van Dam wel aan; de meeste inleiders sloten zich daarbij aan: 'Wij moeten veel aandacht hebben voor de machtsbasis: de opdrachtgever en de goedkeurder. We moeten zien dat we op een plek komen waar we de regels kunnen veranderen.'

Macht krijgen dus. Misschien dat dat geen vies woord meer is als vrouwen daarin het aandeel hebben dat hen toekomt. Maar dat zal het beste lukken als de vrouwen eerst elkaar vinden. 'Dat moet mogelijk zijn', zo besloot Rita Blom, de dagvoorzitter, de dag.

M. van de Vijver

Samen delen, samen zorgen

Ruim 200 mensen bezochten op 21 oktober j.l. de studiedag *Samen delen, samen zorgen*. Deze dag, die als ondertitel 'de verdeling van betaalde en on-

betaalde arbeid' droeg, werd georganiseerd door de Vereniging voor Huishoudkunde in Nederland (VHN) en de Nederlandse Gezinsraad (NGR). (Toen nog) minister L. de Graaf van Sociale zaken en Werkgelegenheid opende de dag met te wijzen op het belang en de aktualiteit van het onderwerp. Het raakt het zgn. meersporenbeleid van de regering, dat gericht is op herstel van de economie, terugdringen van de werkloosheid en uitbouw van de werkgelegenheid. Binnen dat beleid brengt het scheppen van gelijke kansen voor mannen en vrouwen op betaald en onbetaald werk meer vraag naar arbeidsplaatsen met zich mee. Het is de vraag, of de overheid dat binnen het huidige beleid op kan vangen. Verkorting van de tijd, besteed aan betaalde arbeid, lijkt dan de aangewezen weg. De daarmee gepaard gaande inkomensvermindering leidt tot inkomensproblemen, waarvoor (nieuwe) oplossingen gevonden moeten worden. Te denken valt aan verzorgingsloon, aan strikte individualisering van inkomens en uitkeringen en aan toeslagen voor huishoudens met onvoldoende inkomen. De Graaf hoopte, dat de studiedag daarvoor ook ideeën zou aandragen.

Vier inleiders werkten elementen van het thema 'samen delen, samen zorgen' uit. *Saskia Spijkers-Zwart* (LH Wageningen) ging in theoretische zin in op de relatie tussen de verdeling van betaalde en die van onbetaalde arbeid. Hervreiding van de een kan niet zonder hervreiding van de ander. *Daniëlle Aldershoff* (SWOKA) verstrekte veel cijfermateriaal over de verdeling van huishoudelijke productie in verschillende typen huishoudens. *Eegje Schoo*, toen nog voorzitter van de Emancipatieraad, probeerde de deelnemers een beeld te schetsen van de gevolgen van het werkgelegenheidsbeleid voor vrouwen. *H. A. van Stiphout* (Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid) wees op enkele barrières die genomen moeten worden om tot een verdergaande gelijkwaardige verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid te komen.

's Middags konden de bezoekers deelnemen aan een van de 9 werkgroepen. Omdat de resultaten daarvan aan het eind slechts gerapporteerd konden worden, en niet met elkaar gekonfronteerd werden, is het moeilijk te beoordelen of de middag tot zinnige resultaten heeft geleid. Het verslag zal dat moeten uitwijzen. Wel bleek in de werkgroepen één ding: niet iedere deelnemer aan de dag onderschreef daadwerkelijk het motto 'samen delen, samen zorgen'. Dat is toch wel de minste voorwaarde om te komen tot een eerlijke verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid.

M. P. Mazeland

d door
 derland
 GR).
 le zaken
 wijzen
 derwerp.
 le re-
 nomie.
 ouw van
 ngt het
 én
 eer vraag
 de
 ge beleid
 steed
 en weg.
 minde-
 or (nieu-
 1. Te
 kte indi-
 en aan
 ende in-
 g daar-

 hema
 pijkers-
 che zin
 taalde en
 van de
 nder.
 veel cij-
 udelijke
 ens.
 imanci-
 eeld te
 egen-
 hout
 gsbeleid)
 eten wor-
 ige ver-
 te ko-

 en aan
 ultaten
 rd kon-
 nteerd
 e middag
 rslag zal
 rkgroe-
 e dag
 men de-
 nste
 verdeling

Artikelen die ter publikatie aan het Vakblad voor Huishoudkunde worden aangeboden moeten aan de volgende (ruim te interpreteren) voorwaarden voldoen:

- artikelen moeten een bijdrage leveren aan de huishoudkunde;*
- artikelen moeten van een huishoudkundige benadering getuigen;*
- artikelen moeten bij voorkeur nieuwe elementen c.q. gezichtpunten aandragen.*

Van een aangeboden artikel wordt aangenomen, dat het niet eerder in deze of andere vorm is gepubliceerd, en niet tegelijkertijd aan andere bladen is of wordt aangeboden.

Artikelen kunnen voor publikatie anoniem aan referenten toegezonden worden voor commentaar. Het is verstandig over opzet, vorm en uitvoering van artikelen in een vroeg stadium contact op te nemen met de redactie-sekretaris. Tot plaatsing wordt overgegaan na overleg en toestemming van de auteur(s).

Het verlenen van toestemming tot publikatie in het Vakblad voor Huishoudkunde houdt in, dat de Stichting Voorlichting Huishoudwetenschappen met uitsluiting van ieder ander door de auteur(s) gemachtigd is de door derden verschuldigde vergoeding voor kopiëren of andere wijzen van verveelvoudiging, als bedoeld in artikel 17 lid 2 van de Auteurswet 1912 en in het Koninklijke Besluit van 20 juni 1971 (Staatsblad 351) ex artikel 16b van de auteurswet 1912 te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

Reakties op artikelen in het Vakblad (anders dan in de vorm van artikelen)

- dienen binnen één maand na het verschijnen van het betreffende nummer in het bezit van de redactie te zijn;
- omvatten maximaal 1000 woorden;
- kunnen door de redactie zonodig ingekort worden.

Mededelingen, aankondigingen, informatie over nieuwe publikaties en andere bijdragen van informatieve aard liefst getypt inzenden; voor regelmatige inzenders van kopij is kopijpapier beschikbaar. Kopij voor de informatie-rubriek wordt in volgorde van binnenkomst afgehandeld, en kan door de redactie-sekretaris zo nodig ingekort of bewerkt worden.

Informatie wordt verstrekt door de redactie-sekretaris, M. P. Mazeland (Postbus 391, 6700 AJ Wageningen, tel. 08370-82616).